

Монополите на борсата? Да, но на международната

И НЕК, и Булгаргаз трябва да бъдат оставени да оперират като обикновени търговски компании

Идеята, лансирана в публичното пространство от бившия вицепремиер Лидия Шулева - да се приватизират частично енергийни предприятия като НЕК и Булгаргаз чрез набиране на капитал на борсата, е интересна и следва да бъде разгледана подробно.

Има много страни, в които се използва предлагане на акции на борсата на енергийни предприятия - естествени монополи. В края на м. г. това стана и с един от последните държавни бастиони в Европа - френското правителство пушна 30% от акциите на Електрисите дьо Франс на борсата. 49% от гръцката Пи Пи Си също се търгуват на борсата.

Въпросът обаче трябва да се постави по-различно. Основното нещо, на което трябва да си отговорим, е какво целим с такава приватизация. Просто да раздържавим предприятията, да ги направим по-ефективни или да удовлетворим натрупана маса от компенсаторни бонове? Защото инструментът, който ще се използва, трябва да бъде адекватен на поставените цели.

Най-трудното нещо, което трябва да се реши при една приватизация, е как да балансираш между различните интереси - смяната на собствеността, по-ефективното управление и нуждите на хазната. И не на последно място - качествените услуги за крайните потребители, по възможност без да има натиск за увеличение на цените.

Нека припомним, че у нас вече бе приложена подобна схема при опита за продажба на тецовете във Варна, Русе и Бобов дол, макар че засега има само сделка за ТЕЦ Варна. Само 51% от акциите в тях се продадоха срещу налични пари и само за други 10% бе допуснато да се платят с непарични платежни инструменти. Продажбата на останалата част от акциите до 100% се направи чрез увеличение на капитала, защото по този начин средствата остават в самата компания и служат за нейното развитие. И най-важното - с тези пари не се натоварват крайните потребители, както това става с инвестициите, които новият собственик трябва да направи задължително в тях.

Оттук нататък обаче дали това е инструментът, или е единственият инструмент за раздържавяване на енергийните монополи е много сложен въпрос. Превръщането на тези компании в публични има своите предимства и недостатъци. Всичко зависи от това какви цели си е поставила държавата собственик, а това зависи и от политическите цели на онези, които са на власт. У нас нещата след началото на прехода се сложиха така, че от всяко правителство май се очакваше как по-справедливо ще разпредели онова, за което всеки българин смяташе, че е дал своя принос. Очакванията бяха, че всеки ще си получи своето, пропорционално на онова, което е вложил. Първият опит беше масовата приватизация, в която всеки получи някакви бонове. Не искам да коментирам резултатите, но общо взето не видях някой да е доволен от този процес.

Следващият опит за такова разпределение беше работническо-мениджърската приватизация, странно наподобяваща лозунгите от края на 80-те години: «Държавата собственик, трудовите колективи – стопани». Реално обаче работниците едва ли придобиха нещо и в крайна сметка у обществото пак нямаше удовлетвореност.

В рамките на предишното правителство, а и на настоящето, се търси нов инструмент, за да се удовлетвори това обществено очакване - масово акционерно участие в предприятията, в което всеки придобива някой и друг процент. Това привидно е малко по-пазарен инструмент, дори може да се каже, че е адекватен на пазарната икономика. Но за съжаление в България се натрупаха доста непарични платежни инструменти, които изкривиха този пазар. И в крайна сметка обществото пак не е убедено, че търговията с акции на борсата е справедлив и пазарен процес, защото той много лесно се компрометира.

Именно за това бих казал, че ако се пристъпи към такъв тип раздържавяване, може би по-удачно е акциите да се пуснат на международна борса, а не на нашата. Тогава ще има гаранции, че първоначалното предлагане на акциите ще се проектира така, че да се постигнат замислените цели. Защото за такова предлагане се наемат сериозни познавачи на тези пазари, правят се роудшоута и изобщо фокусирани, целенасочени усилия към онези, които си преценил, че изпълняват ролята на стратегически инвеститори.

И НЕК, и Булгаргаз трябва да бъдат оставени да оперират като обикновени търговски компании, каквито всъщност са, ако се гледа Търговският закон. Просто у нас поради липсата на политическа и корпоративна култура те често са възприемани като продължение на администрацията. Та в този смисъл раздържавяването за тях е полезно като средство за отблъскването им от прякото политическо управление. Но със съжаление трябва да кажа, че по отношение на приватизацията у сегашното правителство виждам само действия, свързани с краткосрочните очаквания на обществото.

* статия на Председателя на НКБСЕС Милко Ковачев за в. Сега, 15 май 2006 г.